

Maradj otthon a magyar nemzeti kultúrában!

Interjú Kucsera Tamás Gergellyel

A Magyar Művészeti Akadémia a művészettel és a magyar művészekkel kapcsolatos kérdésekkel foglalkozó köztestület. Fő feladata a magyar és az egyetemes kultúra képviselete, annak megóvása, érvényesülésének elősegítése. A Nemzeti Művelődési Intézet és a Magyar Művészeti Akadémia közötti együttműködés tartalmáról a testület főtitkárát, Kucsera Tamás Gergely urat kérdeztük.

Kucsera Tamás Gergely: A Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Művelődési Intézet már ötödik esztendeje működik együtt. Néhol programok szintjén, máskor stratégiai tervezés, közös gondolkodás terén. A Pajtaszínház, vagy éppen a Könyvtármozi program azok, amelyekben konkrét együttműködés valósult meg mind szakmai személyes, mind pénzügyi támogatások formájában. Az elmúlt időszakban, amikor a Nemzeti Művelődési Intézet szervezeti, működési formában változott, és olyan fejlesztések zajlottak, mint például ezen székház felépülése, amelyben most ülünk, a Magyar Művészeti Akadémia stratégiai együttműködés formájában segí-

tette a Művelődési Intézetben zajló fejlesztéseket, ezekkel kapcsolatos tervezést, gondolkodást.

Hévízi Róbert: *Főtitkár úr hogyan találkozott a kultúrával, milyen emlékei vannak?*

K. T. G.: Vélhetően úgy, mint mindenki: beleszülettem. Ember nincs kultúra nélkül, nincsen kulturális körbevettség nélkül. Kisgyermekkorom óta érdekelt az oktatás, nevelésügy. Én nem szerettem, ahogy oktattak-neveltek, pont ezért érdekelt ez a téma, ami részben a bölcsészet felé vitte az érdeklődésem, bár másodlagosan megmaradt a természettudományos érdeklődés, valamint a művészetek iránti vonzalom is, hiszen magánénekesnek készültem.

Fiatal korom óta szerveztem nyári egyetemeket, kulturális találkozókat, képzéseket fiataloknak, vagy éppen magasabb életkorú korosztálynak, amelyek a közművelődés kategóriájába is besorolhatók. Az életutam mindig ezen a téren formálódott, akkor is, amikor a határon túli magyarság ügyével hivatás- és hivatalyszerűen foglalkoztam, vagy a Magyar Tudományos Akadémián tölthettem be elnöki

főtanácsadói szerepet, Vizi E. Szilveszter elnök úr idejében, továbbá, amikor önkormányzati rendszerben vállaltam szerepet: egy fővárosi kerületben, ahol a kulturális és oktatási területeket irányítottam, vagy a 2000 lelket sem számláló kisváros, Visegrád alpolgármestereként.

Tulajdonképpen mindig ezen a területen mozogtam – a kultúraigazgatás összes területén szerepet vállaltam –, s ha nem is a szó klasszikus értelmében a közművelődést szolgáltam, akkor is a praktikus tudás és az akadémikus ismeretek egyfajta ötvözeteként, például kézikönyv megírásában, szerkesztésében vettem részt.

Az a fajta tudásátadás, ami alapja, magja akár a közművelődés gondolatának, akár a tudományos ismeretterjesztés művelésének, ez az én életemben is megjelent gyakorlatként. Így voltam például előadó itt, Lakiteleken, a civilszervezeti vezetőknek tartott kurzuson. De tulajdonképpen a mai napig egy másik oldalán is jelen vagyok az ismeretközvetítésnek, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak, a TIT Valóság című lapjának főszerkesztőjeként, amelyet korábban Tökéczki László, néhai főszerkesztőnk irányítása alatt is szerkeszthettem.

A tudásátadás, az ismeretközvetítés hagyományos formái szerintem nagyon fontosak, ismereteim szerint a Nemzeti Művelődési Intézet gyakorlata is ezekre alapul.

A kultúra az, ami önmagában emberré teszi az embert. Mindenki, aki embernek születik, az megéli az emberségét, és a kultúrában éli meg azt. Ezért is érdekes ez a helyzet – és megfontolásra kötelez mindannyiunkat –, ami az elmúlt szűk félévben alakult ki. Hiszen a hagyományos kulturális tereket, a kultúra megélésének lehetőségét, a kultúraformálást és -átadást lehetetlenítette el, vagy legalább is bizonytalanította el – reméljük, nem hosszú távon – a pandémiás helyzet.

Itt kap hangsúlyt az, amivel az eredeti kérdésére adtam választ, hogy mindenki beleszületik, benne él a kultúrában. Ez a személyesség, a személyköziség.

Ezért is kiemelten fontosnak tartom, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet a személyköziségre, a közösségi alapú kultúrára, kultúramegélésre, az ember-ember közötti közvetlen kapcsolatra épít, hiszen ez adja civilizációnk alapját. És ha ezt bármi – akár természeti csapás, vagy csapások sora, vagy akár az ember és a technológia viszonya, ami az emberek közötti kapcsolatokba ékelődő, vagy az

ember és ember közötti kapcsolatot csatornázó technológiát jelenti, ami a személyköziséget a maga fizikai valójában is – fölszámolja, akkor ott alapvető kérdéseket kell újra föltennünk.

Ugyanis az ember megkülönböztető jegye az a létezők rendjében, hogy kultúrával bír; kultúrába ágyazott létezők vagyunk. Ha ez az eredeti formájában megszűnik, fölszámolódik, akkor közel sem biztos, hogy meg tudjuk tartani azt a fajta emberséget, és abban a formájában az emberséget, amelybe mi legalább is beleszülettünk.

H. R.: *Bár már érintettük a kérdést, de konkrétan ön hogyan ítéli meg a Nemzeti Művelődési Intézet szerepét a magyar kultúrában?*

K. T. G.: Ez mindenképpen kettős, amelyre már utaltam. Az szerintem nagyon fontos, hogy egy olyan módon megélhető kulturális élményt is ad a szolgáltatásaival a Nemzeti Művelődési Intézet, mint a hagyományos. Amelyet 4-től 104 éves korig mindenki megért, megérthet, és jó, ha megél – és az intézmény működésének köszönhetően akár meg is élhet.

Ehhez kapcsolódik a kultúra-közvetítők, a közművelődés hivatásos vagy akár önkéntes civil formában szolgáló művelőinek a képzése, találkozáinak a biztosítása, azaz a mondjuk így, funkcionális terület. A Nemzeti Művelődési Intézetnek sajátos feladata a kultúra hálózatosítása, a hálózat fenntartása, hiszen sokszor ponszerűen működnek-működtek a közművelődés ügyei.

De lépünk eggyel tovább! Azt szoktam mondani, hogy olyan kettős jelzős szerkezetre épülő intézményeknél, amelyek nevükben kettős jelzővel bírnak (Magyar Művészeti Akadémia, Magyar Tudományos Akadémia), belülről is elindulhatunk kifelé, és kívülről is elindulhatunk befelé, a végered-

mény ugyanaz kell, hogy legyen. A Nemzeti Művelődési Intézet is egy kettős jelzős szerkezetből kibomló név. Intézményesült, a művelődés miatt intézményesült, de mégis „csak” nemzeti, persze itt a csak nem kicsinyít, hanem kiemel, fókusz ad.

100 évvel Trianon után nem felejtethetjük el azt – és ahogy látom a programjait, a Nemzeti Művelődési Intézet sem felejt el –, hogy alapvetően a művelődés, a közművelődés lokális, regionális és nemzeti szintű gondozása önmagában nem áll, nem állhat meg a jelenlegi Magyarország határain belüli területeken, hanem a Kárpát-medence egészében, sőt a világdiaszpóránkban is ezt kell szolgálnia. S a Nemzeti Művelődési Intézet teszi a dolgát, így a művelődés, annak lehetősége, a kultúra, az ahhoz való hozzáférés tulajdonképpen mindenkié, mindenki számára adott, kézközeli; vagy olyan, mint a levegő, körbevesz minket, nem tudja az ember megtenni, hogy ne érintkezzen vele. A saját, személyes döntésünk, hogy mit választunk belőle, milyen mértékben élünk vele.

Nemzeti művelődésünk és oktatásunk ügye, ideértve a tudomány és a művészet területeinek intézményesítését is – a XIX. században, a modern nemzettudat kialakulásakor – az önálló államisággal nem bíró magyarság előtt álló feladat volt. Kötelezettségeink a magyar közművelődés hagyományaiban gyökereznek, és gyakorlatilag a XX. század egészét áthatották.

Nagy örömmre szolgál, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet a történelmi Magyarország utolsó nagy cenzusának, az 1910-es népszámlálásának a statisztikai adataihoz kötődő – ma így mondanánk, civil szervezeti vagy önszerveződések világát hordozó – adatbázist újra kiadja. Ezek a kötetek megmutatják, hogy milyen sűrű szövésű, az egész történelmi Magyarországot átfogó – önszerveződések, fél-

professzionális vagy professzionális intézményeken alapuló – háló volt az, amelyik a közművelődés és az önképzés lehetőségeit biztosította.

A kultúra, a művelődés közösségi szintű megélésének igénye az ezeken a területeken – a történelmi Magyarország területén – ma élő magyarokban ugyanúgy megvan. Ennek megélését segíteni, szolgálni kell ma is, hiszen az eltelt 110 esztendőben nemcsak a történelmi távlatú feldaraboltóságunk, de egyéb társadalmi krízisek is érintettek minket, mint például a '45 utáni szovjet megszállás és a bolsevik diktatúra. A megszállók és kiszolgálóik azonnal élesítették az ideológiai fegyvereiket, és a megszállás szellemi része a közművelődés hatalom alá rendelésével járt.

Ezeknek az időknek a traumái nyilvánvalóan ott vannak mindannyiunk lelkében, fejében, hiszen, ha nem is éltük meg föltétlenül, de megörököltük szüleinktől, nagyszüleinktől, dédszüleinktől.

És hogy ezek után nekünk, az utódoknak 70, 100, 150, vagy 200 évvel milyen erkölcsi kötelezettségeink és gyakorlati teendőink vannak, azt mindenkinek magának kell eldöntenie: az, hogy milyen szerepet vállalunk, akár hivatásszerűen, de akár hivatásunkon túl magánemberként, civilként. És az állam kötelezettsége az, hogy segítse, ha ezek a kreatív és konstruktív öntevékeny erők a felszínre törnek, ott meg is tudjanak maradni. Teheti ezt azzal, hogy biztosítja a forrásokat. Többek között a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai munkájának, a kultúra társadalmatisztásának, a közművelődés ügyének a támogatását adja – és nyugodtan mondhatjuk, hogy egészen bőségesen adja és biztosítja is.

Visszakanyarodva az elmúlt 150 esztendőre: fejlődése szempontjából társadalmunk nagyon erős kettősséget mutatott, egy hagyományos társadalom részbeni fenn-

maradása mellett jelentős részben át is alakult a kapitalizálódott termelési viszonyok miatt, de a művelődésigény minden rétegben jelen volt korszakoktól, változó politikai kurzusoktól függetlenül. Persze ez csak részben magyar sajátosság, hiszen a XIX. század a tömegek edukációjának százada, valamint a közösségi alapú társadalom és a tömegtársadalom kettőssége máshol is jelen volt, így a múlt század elejére az európai eszmetörténetben már tematizált, kutatott, kibontott, elemzett témaként áll előttünk. A múlt század '20-as éveinek második felétől, az akkor már csonka Magyarország területén a nemzeti-ségi tematika szinte megszűnt, de a társadalmi különbözőségek a maradék területen is óriásiak voltak. A népi írók, akik között egyaránt találhatunk paraszti származásút, vagy éppen urbánust, a tényekkel való szembenézés és a művelődés útján történő felemelkedés programját fogalmazták meg egy egészségesebb társadalmi struktúra kialakulásának reményében.

Máshogyan megfogalmazva mindezt: nincs közös nyelv közös kulturális háttér nélkül. Ha nagyon nagyok a társadalmi különbségek

– ma így mondanánk, a kulturális tőkében valaki nagyon szegény, más meg nagyon gazdag, és nincs egy közös érzet, szemlélet –, akkor azonos szemantikai tartalmakkal bíró szókészletünk sincs, s akkor tulajdonképpen közös anyanyelvünk sincs. És akkor ugyanarról beszélünk majd, de mégsem ugyanazt értjük alatta. A népi írók ezt érezték és tudták. Tudták, hogy egy új történelmi helyzetben is mindenki számára biztosítani kell a közös ismeretek szerzésének lehetőségét.

Ma is ez a feladat. A szétfejlődés lehetősége nyilván az állami széttöredezettség, nemzetünk szétszakítottsága okán is csak tovább erősödhetett. De egyszerre van meg a lehetősége a modern technológiának arra, hogy egyfajta társadalmi homogenitást eredményezzen, mint ahogyan a végletekig menő kulturális széttartás is megtörténhet az online terekben, a virtuális valóságban, hiszen az online térbe is mindenki a maga szellemi, a maga fizikai valósága felől lép be, s ha már itt is nagy volt a különbség, akkor ezekben a terekben a találkozások elmaradhatnak, közös élmények, közös tudás nélkül elveszhetünk egymás számára.

Itt kanyarodunk vissza oda, amit az elején mondtam, hogy mindenki beleszületik a kultúrába, és mindenkinek meg kell adni a lehetőséget, hogy otthonosan legyen benne. A mi esetünkben a magyar nemzeti kultúrában. Ez a feladatunk, ez a kötelezettségünk. Ezt a feladatot viszi a Nemzeti Művelődési Intézet is egyre szélesebb eszköztárral és erősödő lehetőségekkel, én úgy látom, a Művelődési Intézet teszi – és jól teszi – a dolgát.

H. R.: *A közelmúltban elkészült a Nemzeti Művelődési Intézet új székháza, amelynek most tetőteraszán vagyunk. Itt milyen érzések, milyen gondolatok fogalmazódtak meg önben?*

K. T. G.: Egy órával ezelőtt érkeztem ide, de az otthonosság érzetét sugalló épületben jól érzem magam. Remélem, hogy majd meglátogathatom akkor is – vagy akár részese lehetek működésének, akár hallgatóként, akár előadóként –, amikor a maga teljes funkcionális mivoltában a magyar művelődés otthonaként, házaként működik ez az épület. Külső megjelenésére a klasszicizáló formai üzenetei a már előbbieken tárgyalt történelmi időszakhoz, a reformkorhoz is köthetők, gondolom mindez nem véletlen, mint ahogyan az sem, hogy egy modern belsőépítészeti formanyelv alapján megalkotott világba érkezünk, amikor belépünk.

Számomra mindezekkel a formaválasztásokkal azt az üzenetet hordozza, hogy a mi feladatunk – most kicsit társként fogalmazom meg magam az intézettel – a magyar nemzeti kultúra ügye, a magyar kultúra, a művelődés szolgálata azon keretek között, amely keretek természetesen az európai beágyazottságunkat jelentik, és amelyek nyilvánvalóan minden esetben egyetemes emberi értékeken alapulnak, s jelenti ez azt is – amire mondavilágunkból vett utalásokkal is üzen ez az épü-

let –, hogy a jelenkor modernitása sem feledtetheti el őseink szellemi örökségét.

H. R.: *Napjaink világa felgyorsult, alkalmazkodni kell az élet minden területén, így a művészeteknek és a kultúrának is. Hogyan képzeli el a jövőt, hogyan szeretné látni ezeknek a területeknek a jövőjét?*

K. T. G.: Az én ízlésvilágom ilyen szempontból, azt lehet mondani, hogy minimum a múlt századi. Én – talán az eddig mondotakból is kiderült – szeretem az embert látni, szeretem tapintani a dolgokat, szeretem megélni a színházban a színpad deszkájának recsenését, a moziban a szék lehajtásával való küzdelmet. Szeretem megélni azt, hogy egy közösség tagja vagyok, mint közönség. Szeretem azt a szolgálatot, amit most is elláthatok, ami alapvetően a kulturális értékek fölmutatása és elvitele embertől emberig.

Éppen ezért – filozófiai, antropológiai értelemben – veszélynek érzem azt a fajta virtualizációt, amit megélünk. Jó dolog, hogy az ember telefonon, videotelefonon, számítógép segítségével tud beszélni távoli rokonával, de ez nem mentesíti sem a távoli rokont, sem

engem, hogy időnként ne vegyük a fáradságot, hogy felkeressük egymást. És az arányok sem mindegy, hogy milyenek: nem azt mondom, hogy minden mozifilmet moziban nézzünk meg; nem is azt, hogy minden színdarabot színházban lássunk; de nem is azt, hogy minden könyvet papír alapon olvassunk, vagy éppen digitális könyv formájában; továbbá azt sem fogalmazom meg, hogy minden zenekari zenét élőben hallgassunk, mert nem tud az ember minden este elmenni koncertre, színházba, moziba. És persze hallgatja, nézi otthon is pihenésként, hallgatja az autóban is szórakozásként, így ezeknek is van funkciója. De hagyni, hogy elfelejtődjék az, hogy amögött a hangzóanyag mögött egy élő színész, egy élő zenész van, hogy azt a képet meg lehet nézni testközelből is egy múzeumban, képtárban, nem lehet. Teljesen más, ha a szobrot körbejárhatom és más, hogyha egy kamera egy lapos képernyőn keresztül szolgáltatja nekem a képet – ezt nem szabad, hogy elfelejtsük, s hogy gyermekeink elfelejtsék. Nem szabad hagynunk azt, hogy ezek a másodlagos közlések meghatározóvá váljanak. Az igazi színház, az igazi koncert, az igazi kiállítás, ahol az ember

Kucsera Tamás Gergely 2018-ban átveszi a Bánffy Miklós-díjat Balog Zoltántól és dr. Hoppál Pétertől

másokkal is találkozhat. Ezekre a találkozásokra készülnünk kell, és elszegényítjük magunkat, ha csak mint egy könnyebben megélhető, vagy nagyobb mennyiség miatt könnyebben átadható szolgáltatásokat biztosító virtuális térben élünk és tartalomszolgáltatók felé fordulunk. Azaz a szertartásosságát is elveszítjük a dolgoknak, hiszen készülünk arra, ha elmegyünk a színházba vagy a múzeumba, s megint más dolog, ha tudom, hogy hazamegyek, és egy magam választotta filmet lejátszom a napalimban.

De visszakanyarodva a közművelődésre. Például a Magyar Televízió a 40 évvel ezelőtti tévésínház felvételei a színházi előadásokról, opera, operett előadásokról, tulajdonképpen a magyar előadóművészet géphangjai voltak. Viszont nagy jelentőségük volt, hogy azok, akik nem tudtak elmenni, elutazni egy-egy előadásra, valamilyen módon mégis részesültek a színház élményében. De ez a típusú élmény nem lehet kizárólagos, az igazi találkozás is kell!

Az igazi találkozásokat az elmúlt hónapokban ellehetetlenítet-

te a pandémia, pótlékokkal, pótlékokon éltünk, de mindezt a helyén kell kezelni, tudva: a mindennapjaink kiestek a normalitásból.

Mindezekért kiemelten fontos, amit a Nemzeti Művelődési Intézet végez: ember és ember találkozását, ember és kultúra találkozását biztosítja. Ez ma már – vagy még – nem mindenki számára kézenfekvő, de ha elveszíti az evidens jellegét a személyköziség, a közösségiség, akkor 50 év múlva sem tudunk már szellemi értékeinkről – egyazon generáció tagjaként, vagy generációkon átívelően – beszélni. Sokan azt hiszik, hogy ezt az új helyzetet ugyanúgy meg-

éljük majd, mint sok más korábit a történelemben – én ezt máshogy gondolom.

Szerintem ez jelentősebb változást hozhat az emberiségnek, mint amit az elsődleges szóbeliség és az írásbeliség határán élt át. Kérdés, hogy van-e, lesz-e időnk, módunk emberivé-otthonossá tenni a „szép új világot”, hiszen a világ felgyorsult, valamint egyidejű párhuzamosságokban, valóságokban élünk. Élünk ezekben, de nem éljük meg ezeket. Élményhabzsolásunk felgyorsítja az időt, de ezzel el is porlasztja azt. Nem marad időnk a dolgokra rákérdezni, rácsodálkozni. Nem jut időnk a találkozásokra, a beszélgetéseken keresztüli értékátadásra, hagyományozásra. Az állandó változásban, változtatásban – „frissítésben” – egyre kevesebb dolgot, helyzetet élünk meg problematikusként, hiszen a kérdések feltételéhez is idő kell, kellene, a válaszok megadásához úgyszintén.

A kérdésekre, a válaszokra – egyéni, közösségi és nemzeti szinten – időt kell magunknak adni.

Abban, hogy a korábbi korok kérdéseit és válaszait ismerjük a jelenben, ismerjük utódaink a jövőben, kiemelt szerepe van a Nemzeti Művelődési Intézetnek, amely megszervezi a közművelődést, a közösségben és a közösséggért megélt, egymásra szánt értékes időt.

KUCSERA TAMÁS GERGELY filozófia szakos bölcész és tanár, szociológus, közgazdász (MBA), nemzetközi szakértő, a politikatudomány doktora (PhD), művészettudomány területen habilitált; a Pécsi Tudományegyetem címzetes egyetemi tanára; a Károli Gáspár Református Egyetem docense, a Művészetigazgatás és művészetmenedzsment szak szakfelelőse; a Valóság főszerkesztője, a Magyar Művészet társfőszerkesztője, a Magyar Művészeti Akadémia főtárgyalója. Elismerései: a Magyar Művészeti Akadémia Kováts Flórián-éremje (2014), a Magyar Érdemrend lovagkeresztje (2017), Bánffy Miklós-díj (2018).

HÉVIZI RÓBERT agrármérnök, történész, tanár, közművelődési szakember. Évekig vezette a Békés Megyei Jókai Színház Programirodáját, majd a kondorosi Dérczy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény igazgatója. Szülőfalujában huszonkét éve települési képviselő. 2019. április 1. óta a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa, jelenleg a Partnerségi Központ vezetője.